

גבולות היחידה: פרק מ"ב פסוקים י"ז-י"ז

נושא היחידה: פגישת יוסף ואחיו, האשמת האחים בריגול ומאסרם. האחים מנסים להוכיח שהם אינם מרגלים.

מספר שיעורים: 1 (על פי המתווה).

כתבה: אביגיל באס

כללי:

ביחידה הקודמת למדנו שיוסף האשים את אחיו בכך שהם מרגלים. ביחידה זו נראה שהאחים מכחישים זאת ואומרים שהם רק באו לקנות אוכל. הם מספרים ליוסף על משפחתם ושיש להם אח אחד בבית ושמו אחד "איננו". כדי שיוכיחו שהם באמת אינם מרגלים ושהם דוברי אמת, יוסף מציע שישלחו אחד מהם להביא את האח הצעיר שנשאר עם אביהם בארץ כנען (בנימין), והשאר ייאסרו. הוא שם אותם במאסר במשך שלושה ימים.

פתיחה:

המורה יקריא פעם אחת ברצף את פסוקי היחידה (י"ז-י"ז) בקריאה דרמטית, כדי שהתלמידים ישמעו קריאה סיפורית מוטעמת.

לימוד הפסוקים:

פסוקים י"ז-י"ג:

למדנו ביחידה הקודמת שיוסף זיהה את אחיו והאשים אותם בכך שהם מרגלים ושהם באו לגלות את סודות הארץ (הם גם נכנסו למצרים בכמה שיעורים [כדי לחפש את האח האובד], עובדה שתרמה לאישום זה).

בפסוקים הבאים, האחים מכחישים (אומרים שזה לא נכון) האשמה זו, ואומרים שהם רק באו לקנות אוכל. הם אומרים שהם **בנים** - אֲמִתִּים ולא מרגלים (הם מרגישים שיש פה האשמת שווא, כי הם באמת לא מרגלים ולא עשו משהו רע - ראו מסרים והפנמה). האחים מנסים לשכנע את יוסף בכל זאת שהם משפחה אחת, ולכן הם מספרים לו על משפחתם - כולם אחים, בנים של אדם אחד, ואח אחד בבית ואח אחד איננו.

נראה ש"על הדרך", הם גם מחפשים איזה אח אבוד.

להפנות שאלה לתלמידים: מי זה האח הזה?

תשובה: יוסף!

פסוק י"ב: להזכיר את הביטוי שלמדנו ביחידה הקודמת: **עֲרֹת הָאָרֶץ** - סודות הארץ - הדברים שִׁמְבֹקְשִׁים לְהַסְתִּיר וּלְכַסּוֹת.

פסוק י"ג: לזהות עם התלמידים על מי מדובר באותו פסוק: מיהו "הקטון" (בנימין) ומיהו "האחד"? (יוסף)

פסוקים י"ד-ט"ז:

להפנות שאלה לתלמידים: האם, לדעתכם, יוסף יקבל את טיעוני האחים ויאמין להם שהם אינם מרגלים?

התלמידים עונים. כן/לא + נימוק.

המורה יקריא את פסוק י"ד שוב, ויבקש מהתלמידים לזהות שתי מילים שמראות האם יוסף קיבל את טענת האחים או לא.

אחרי שזיהו, המורה כותב על הלוח בצורה ברורה:

"מַרְגְּלִים אַתֶּם!"

אנו רואים שיוסף מתעקש – לא! אתם כן מרגלים! יוסף אינו מאמין להם, לא נשמע לו כל הסיפור על האח האבוד – עובדה שהם גם נכנסו בעשרה שערים שונים כדי לגלות את סודות הארץ¹. ואם זה כן הסיפור כפי שהם טוענים – הוא דורש שהם יוכיחו זאת בכך שיביאו אליו את האח הקטן.

נשאל את התלמידים – כיצד מרגישים אחי יוסף ומדוע?

למרות שיוסף אינו מאמין לאחים, הוא נותן לאחים הזדמנות להוכיח שהם דוברי אמת, וגם כך הוא יראה שהם מאוחדים:

רק אם יביאו את אחיהם הקטן למצרים!

"וייבחנו דבריכם" – יוסף רוצה לבחון האם הם מאוחדים, והאם הם התחרטו על דרכם הרעה וכו'.²

לפי רש"י לפס' י"ד³: התנהל דו-שיח בין יוסף לאחים, דו-שיח שבו יוסף ניסה לברר מה האחים מוכנים לעשות בעד שחרור אחיהם, ואז הוא שמע שהם מוכנים למסור את נפשם למענו. למרות תשובתם, הוא המשיך להאשים, כדי לבחון עד כמה כנים דבריהם. מכאן גם רואים את צדקותם של האחים, שהתחרטו על חטאם עד כדי מסירות נפש להצלת אחיהם.

יוסף מציע שישלחו אחד מהם להביא את האח הצעיר שנשאר עם אביהם בארץ כנען (בנימין) ושהשאר ייאסרו.

"חי פְּרָעָה" – לשון שבועה. יוסף נשבע בשם פרעה.

השבועה בשם פרעה מראה עד כמה יוסף – צפנת פענח – מצרי, והאחים אינם חושדים שזהו אחיהם יוסף. האחים אינם יודעים שיוסף עלה לגדולה ונתמנה למשנה למלך, והם אינם יודעים שהוא המדבר איתם.

← **עניין לשוני:** "הַאֲמַת אֶתְכֶם" – ה' השאלה, האם האמת אתכם?

פסוק י"ז: צפנת פענח שם את האחים במאסר במשך שלושה ימים. (קודם יוסף אמר שישלח אחד אחד ורק תשעה ייאסרו, אך בפועל הוא שם במאסר עשרה אחים במשך שלושה ימים. ביחידה הבאה נלמד מה קרה אחרי שלושה ימים ומי נשלח להביא את בנימין). **מִשְׁמֶרֶת** – מִעֶצֶר – בבית הסוהר.

¹ ראו רש"י לפסוק י"ב: "כי ערות הארץ באתם לראות. שהרי נכנסתם בעשרה שערי העיר, למה לא נכנסתם בשער אחד".

² לפי רש"י לפס' י"ד: התנהל דו-שיח בין יוסף לאחים, דוח שיח שבו יוסף ניסה לברר מה האחים מוכנים לעשות למען שחרור אחיהם, והוא שמע שהם מוכנים למסור את נפשם למענו. למרות תשובתם, הוא המשיך להאשים, כדי לבחון עד כמה כנים דבריהם.

מכאן גם רואים את צדקותם של האחים שהתחרטו על חטאם עד כדי מסירות נפש להצלת אחיהם. דברי רש"י: "...אמר להם: ואלו מצאתם אותו, ויפסקו [יקבעו] עליכם ממון הרבה [לפדיונו], תפדוהו? אמרו לו: 'הן'. אמר להם: ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון, מה תעשו? אמרו: 'לכך באנו: להרוג או ליהרג. אמר להם: הוא אשר דברתי אליכם: להרוג בני העיר באתם'..."

יוסף הכניס את האחים למשמר כדי לבדוק את תגובתם - האם כשיהיו בצרה, יפשפשו במעשיהם ויתחרטו על חטאם⁴.

לתאר כמה קשה להיות בבית הסוהר- אתה כלוא, לא יכול לצאת, קובעים דברים עבורך. להזמין תלמיד ולבקש ממנו לספר איך הוא מרגיש בתוך בית הכלא. לא חוזר אל אביו... (ראו סיכום)

להפנות שאלות לתלמידים: האם, לדעתכם, יעקב יסכים לשלוח את בנימין? הרי למה הוא לא שלח אותו איתם מלכתחילה?

נזכיר לתלמידים את הקושי של יעקב ומה בנימין מסמל עבורו - הבן שנותר לו מהאישה האהובה – רחל.

הצעות להמחשה:

- הצגה: מתן אפשרות לתלמידים לשתף ברגשותיהם בתור "אחי יוסף", ובכך בעצם הם יבטאו את הבנת הפסוקים.

- קריאת הפסוקים בצורה חווייתית בשיתוף התלמידים: ניתן לעשות כסיכום לשיעור, קריאה מסכמת, כאשר התלמידים כבר מבינים את המקרה, או לחלופין ניתן לפתוח בזאת את השיעור.

המורה יזמין מספר תלמידים לקדמת הכיתה, ויחד הם יקראו את הפסוקים כ"משחק תפקידים", כדי להדגים את מסגרת הדו-שיח ולסייע בהבנת הסיטואציה ומי אומר כל חלק. אפשר להקריין קודם לכן את פסוקי היחידה על הלוח ולהזמין תלמידים שיצבעו בדו-שיח מה יוסף אומר ומה האחים אומרים, או לעשות זאת דרך המחשב-להדגיש משפטים בצבעים שונים:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֵאֵין בְּאַתֶּם, וַיֹּאמְרוּ, מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לְשֹׁבֵר-אֶכָּל

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֵרְגָלִים אַתֶּם, לְרֹאוֹת אֶת-עֲרוֹת הָאֶרֶץ בְּאַתֶּם וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו, לֹא אֲדֹנִי; וַעֲבָדִיךָ בָּאוּ,

לְשֹׁבֵר-אֶכָּל

המורה יזמין שני תלמידים שיהיו **קריינים**- יחד עם המורה.

עוד תלמיד- **בתור יוסף**, שילבישו אותו בבגדי מלכות.

המורה יזמין עשרה תלמידים אחרים בתור **אחי יוסף**.

הקריינים בליווי המורה יקריאו את הפסוקים, ויתחילו מפסוק ט' כדי לקשר ליחידה הקודמת.

וכאשר בעלי התפקידים יגיעו לדברי יוסף או האחים, הם יאמרו את חלקם.

המורה יכול להוסיף הסבר קצר במילים קלות יותר. (לאחר שמציגים את ההצגה בקריאת

הפסוקים עצמם, אפשר לתת לתלמידים לנסות להציג את הסיפור בלשונם.)

למשל:

יוסף: "מֵרְגָלִים אַתֶּם, לְרֹאוֹת אֶת-עֲרוֹת הָאֶרֶץ בְּאַתֶּם. (באתם כאות *de afkomst* יחד,

טח אתם מרגלים!)

האחים: "לֹא אֲדֹנִי; וַעֲבָדִיךָ בָּאוּ, לְשֹׁבֵר-אֶכָּל. כִּלְנוּ, בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד נָחְנוּ; כִּי אֲנִי, לֹא-הָיוּ עֲבָדֶיךָ

מֵרְגָלִים" (*af, anjnu meschah, bni ei achah*).

⁴ ראו פרוש אור החיים (בפסוק ז'): "גם לבחון בהם באמצעות המתגלגל, לידע מחשבותם אליו באותו מצב, ונתגלה לו כי מתחרטים הם על אשר כבר עשוהו, ולחטא יחשבוהו".

יוסף: "לא, פי-ערוות הארץ באתם לראות" (אני לא מקבל זאת. באתם לראות את סודות הארץ – צומדה שבאתם כל המשפחה ונכנסתם בעשרה עריות ולא יחד.)

האחים: "לא אדני; ונעבדיך באו, לשבר-אכל. שנים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש-אחד--בארץ כנען; והנה הקטן את-אבינו היום, והאחד איננו". (אנחנו אחים משפחה אחת, ואלה הדרכי, אנחנו עם מחפשים את האם האמיתית.)

יוסף: "הוא אשר דברתי אליכם לאמר: מרגלים אתם! בזאת, תבחנו: חי פרעה אם-תצאו מזה, כי אם-בבוא אחיכם הקטן הנה. שלחו מכם אחד, וינח את-אחיכם, ואתם האסרו, ויבחנו דבריכם האמת אתכם; ואם-לא חי פרעה, כי מרגלים אתם" (אני לא מאמין לכם, לכל הסיפור המשפחתי הזה. תוכיחו, תביאו את האם הקטן... ואז אני, תהיו במאסר.)

כתוצאה מאישום זה: ויפסד אתם אל-משמר, שלשת ימים.

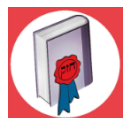
- להזמין **תלמיד בתור יוסף** ולתת לו "מיקרופון" (טוש של המורה יכול להוות אילתור). הוא יתאר בפני הכיתה איך הוא מרגיש כשהוא רואה את אחיו אחרי כל כך הרבה שנים, מדוע הוא מתנכר אליהם, מה מטרתו וכו'.
- להזמין **שני תלמידים בתור נציגי האחים** ולתת להם "מיקרופון". הם יתארו בפני הכיתה איך הם מרגישים כאשר הם מואשמים פתאום בלי שעשו משהו רע. הם יתארו את החשש והלחץ שלהם, את חוסר ההבנה שלהם לגבי הסיפור ואת אי הוודאות שלהם לקראת העתיד, וכן את הדאגה לעצמם ולאביהם ואת החשש בנוגע להבאת בנימין למצרים.

מסרים והפנמה:

- התמודדות עם האשמת שווא.
- חשיבות היושר והדבקות באמת.

סיכום: התחלנו בהאשמה של יוסף את האחים בכך שהם מרגלים. האחים ניסו לשכנע אותו שהם אינם מרגלים, ושהם בני משפחה אחת ורק באו לקנות אוכל. כדי שיוכיחו שהם באמת אינם מרגלים ושהם דוברי אמת, יוסף מציע שישלחו אחד מהם להביא את האח הצעיר שנשאר עם אביהם בארץ כנען (בנימין) והשאר ייאסרו. בינתיים יוסף שם את כל עשרה האחים במאסר במשך שלושה ימים.

נשאל את התלמידים בסיכום:

- מה המטרה של יוסף? מדוע הוא מאשים את אחיו בכך שהם מרגלים?
 - למה יוסף רוצה שיביאו את בנימין?
- (יוסף אוהב מאוד את בנימין- אחיו היחיד מאמו, והוא רצה לראות אותו אחרי כל השנים שעברו מאז ראו זה את זה, וכן מפני שדאג לו ורצה לבדוק את יחסם של האחים אליו.)